

Inledning

Marta Kolankiewicz, Mia Liinason och Maja Sager

Texten ingår i:

Marta Kolankiewicz (red.), Mia Liinason (red.)
och Maja Sager (red.)

Genusvetenskapliga forskningsmetoder

sid. 11-26

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.260.c616>

Webbversionen av verket publiceras öppet tillgänglig under licens **CC BY-NC-ND 4.0**

Se fullständiga villkor: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.sv>

Enligt licensen får du kopiera och distribuera materialet. Du måste ge författarna ett korrekt erkännande och ange om bearbetningar är gjorda. Du får inte använda materialet för kommersiella ändamål. Om du remixar, transformerar, eller bygger vidare på materialet, får du inte distribuera det modifierade materialet.

© Nordic Academic Press och författarna 2024

ISBN 978-91-89361-81-2

e-ISBN 978-91-8104-112-5

Redaktörer: Marta Kolankiewicz, Mia Liinason och Maja Sager

Adress: Lunds universitet, Genusvetenskapliga institutionen, Box 117, 221 00 Lund

Inledning

Marta Kolankiewicz, Mia Liinason & Maja Sager

Vem och vad studerar genusvetare och genusforskare? Studeras kvinnor, genus, processer av könande, makt, kunskap – eller något annat? Och frågan den här boken vill bidra till att samtala om: hur? Med och genom vilka metoder, metodologiska utgångspunkter och kunskapsteoretiska perspektiv görs genusforskning? Diskussioner om genusvetenskapens och den feministiska forskningens gemensamma nämnare landar ofta just i spörsmål om vem eller vad som studeras, men här vill vi alltså rikta fokus på ett samtal om vilka metoder, tillvägagångssätt och metodologiska ställningstaganden som kan förstås som genusvetenskapliga. Det öppnar för frågor om genusforskningens tvärvetenskaplighet. Finns det metoder som vi kan kalla specifikt genusvetenskapliga i ett fält präglat av inspiration från andra discipliner och kritiska traditioner? Med den här boken svarar vi både ja och nej på den frågan. Detta är en bok som vill fånga den metodologiska pluralism som präglar fältet, och följa den röda tråden mellan genusvetenskapliga och feministiska metoder och metodologier, tvärs över ämnesgränser, men även dra delvis nya konturer runt det ständigt föränderliga genusvetenskapliga fältet. Vi riktar oss både till dig som studerar eller forskar inom genusvetenskap som ämne, och till dig som ägnar dig åt genusforskning inom andra ämnen. Vi riktar oss även till studenter och forskare som verkar inom andra kritiska traditioner.

Varje strategi för att ringa in genusvetenskaplig metodologi, eller för den delen genusvetenskapen som ämne, väcker nya frågor och

möjliga invändningar. Sådana strategier kan ta vägen via teoretiska traditioner, teman, analytiska subjekt eller metodologiska perspektiv. Vi vill här fästa avseende vid både den historiska och fortsatta förankringen i feministiska sociala rörelser som en av genusvetenskapens och genusforskningens centrala och viktiga rötter. Om vi börjar berättelsen om genusvetenskap och dess metoder och metodologier där, så hamnar fokus just på det emancipatoriska målet: viljan att skapa kunskap med potential till förändring, men också att jobba med metoder som i sig bär en förändrande potential genom att sätta igång processer av kollektiv analys, av ifrågasättande och tänkande om makt, kategorier, identitet och livsvillkor. Att placera en fråga i en ny teoretisk inramning, eller att tolka den i en ny kontext eller analysera den på en annan skala kan i sig förändra villkoren för hur frågan förstås. Ett exempel kan vara att flytta analysen av den privata sfärens ojämlikheter och livsvillkor från en individnivå till en systemnivå; då uppstår möjligheten att dekonstruera, avnaturalisera och förändra dessa villkor. Ett annat exempel kan vara att förhålla sig kritiskt till nationalstaten som analytisk enhet eller nivå på en skala; när dessa inte förstås som enhetliga och självklara avgränsningar kan vi få syn på både det globala och det lokala – och det globala i det lokala.

Ytterligare en röd tråd som löper mellan kapitlen i denna bok är reflexivitet, som har en central plats i den feministiska forskningspraktiken – från valet av ämnen, frågor och material till utvecklingen av teoretiska ramverk och vidare till analysprocess och förmedling av resultat. Genom alla dessa moment understryks vikten av kritisk reflektion av forskningsprocessen och ens egen roll i denna.

En annan form av förankring som vi kan luta oss mot för att beskriva genusvetenskapen, och därmed ringa in dess metoder, är dess framväxt och närvaro inom en mängd discipliner. Genusforskningen har både fortsatt utvecklas inom discipliner tvärs över humaniora och samhällsvetenskap, liksom medicin, teknik och naturvetenskap, och förankrats i autonoma genusvetenskapliga miljöer. Denna tvärvetenskaplighet avspeglas också i tidigare svenska läroböcker i genusvetenskap, där tonvikt har lagts på allt från teoretiska perspektiv, källtexter och akademiskt skrivande till empiriska mikrostudier och närläsningar. Olika

teoretiska perspektiv diskuteras i böcker såsom Don Kulicks *Queer-sverige* (Natur & Kultur, 2005), Fanny Ambjörnssons *Vad är queer?* (Natur & Kultur, 2006), Paulina de los Reyes *Postkolonial feminism* (Tankekraft förlag, 2011), Katharina Tollins och Maria Törnqvists *Feministisk teori i rörliga bilder* (Liber, 2021 [2014]) och Sam Holmqvists och Ann Werners *Feministiska kulturstudier: En introduktion* (Studentlitteratur, 2023). Forskarkommenterade originaltexter av vikt för ämnet presenteras i Johanna Essevelds och Lisbeths Larssons *Kvinnopolitiska nyckeltexter* (Studentlitteratur, 2017 [1996]), i Klara Arnbergs, Fia Sundevalls och David Tjeders *Könspolitiska nyckeltexter: Från Det går an till #MeToo* (Makadam förlag, 2019 [2012]) samt uppföljaren *Sexualpolitiska nyckeltexter* av Klara Arnberg, Pia Laskar och Fia Sundevall (Leopard förlag, 2015). Genusvetenskapligt skrivande behandlas i Maria Jönssons, Annelie Bränström-Öhms, Ann-Catrine Erikssons och Mona Livholts *Genus och det akademiska skrivandets former* (Studentlitteratur, 2007). Nina Lykkes *Genusforskning* (Liber, 2009) belyser detta tvärvetenskapliga ämnes centrala debatter, vetenskapsteoretiska och metodologiska frågor. En annan introduktion är *Genus* av Mia Eriksson och Lucas Gottzén (Liber, 2020).

Sättet att tänka om metod hör ihop med ämnets tvärvetenskaplighet. Vårt syfte i denna bok är därför inte att dra gränser runt specifika metoder och reflektioner om metodologi som enbart genusvetenskapliga. Tvärvetenskapligheten betyder istället att många av de metoder och metodologiska ingångar vi här kallar genusvetenskapliga kan ha sin upprinnelse i andra discipliner, och vara centrala i kritisk forskning överlag. Vi vill med samlingen av texter i den här boken förmedla den kreativitet och komplexitet som utvecklats i kritisk dialog mellan skilda vetenskapliga discipliner – och lyfta fram detta tvärvetenskapliga samspel som centralt i genusvetenskapens metodologiska genealogi.

I detta inledande kapitel introducerar vi vad som kännetecknar den genusvetenskapliga forskningen med särskilt fokus på metodologiska aspekter. Vi gör det genom att närma oss tre områden som vi anser är viktiga för att förstå feministiska metodologiska problem och dilemman. Det första området är feministiska debatter om epistemologi

och ontologi, där bland annat frågor om kunskapsproduktion och dess förhållande till makt, förtryck och motstånd diskuteras. Även ontologiska frågor om verklighetens natur har varit av stor betydelse i sådana centrala debatter som den om kategorin ”kvinna”. Vi menar att många val som har att göra med metod – hur vi vill undersöka verkligheten – knyter an till dessa grundläggande debatter. Det andra området som vi kort introducerar ringar in feministiska analytiska tillvägagångssätt. Vår poäng här är inte att återge alla dessa – en uppgift som med det genusvetenskapliga fältets analytiska mångfald vore omöjlig på ett sådant begränsat utrymme. Istället vill vi uppmärksamma hur några centrala analytiska tillvägagångssätt – här illustrerat av queera, cripa eller från kritiska feministiska gränsstudier – inte bara är teoretiskt grundade utan också metodologiskt betydelsefulla. De är alltså viktiga för *hur* kunskap produceras. Det tredje och sista område som vi närmar oss i denna inledning är det feministiska och genusvetenskapliga skrivandet. Återigen introducerar vi här endast några av de huvudteman som genusforskare och feministiska forskare arbetat med för att belysa att även själva användningen av språket och olika skrivandepraktiker anses högst relevanta ur en feministisk metodologisk synvinkel.

Epistemologi och ontologi

Vad är kunskap? Hur förstår vi verkligheten? Hur vet vi det vi vet? Detta är frågor som har engagerat feministiska forskare över lång tid, och gör så än idag. Även om epistemologi och ontologi är separata begrepp är en central utgångspunkt i all forskning att epistemologi, det vill säga läran om vad vi kan veta och hur vi kan nå kunskap, hänger ihop med vår uppfattning om verkligheten, alltså ontologi.

En av de mest betydelsefulla vetenskapliga hållningarna inom feministisk forskning är betoningen på vardagserfarenheter – på forskarens vardag, såväl som forskningsdeltagarnas vardag. Denna uppmärksamhet på vardagserfarenheter bygger vidare på kritiska traditioner inom vilka feministiska forskare har problematiserat objektivitetsbegreppet och ifrågasatt idéer om forskarens neutralitet.

Vetenskapsteoretiska nyckelbegrepp

Metod = tillvägagångssätt för att samla in, ordna, redovisa och analysera empiriskt material. Valet av metod behöver presenteras teoretiskt och ges en metodologisk motivering. Huruvida forskaren söker efter förklaring eller förståelse av ett fenomen beror på ämnet och forskningens objekt. För dessa olika angreppssätt använder forskare olika metoder.

Metodologi = metodlära. Metodologin beskriver de överväganden och vetenskapliga värden som ligger till grund för valet av metod, exempelvis nyans och komplexitet, eller objektivitet och reproducerbarhet. Metodologin speglar epistemologiska och ontologiska antaganden.

Epistemologi = kunskapsteori, läran om vad vi kan veta och hur vi kan nå kunskap.

Ontologi = uppfattning om verklighetens natur.

Feministiska forskares bidrag har öppnat upp för en betoning på känslor och erfarenheter som betydelsefulla inom forskningspraktiker. I förhållande till en tidvis tongivande idé om objektivitet inom forskning, där forskaren ses som en neutral och passiv insamlare av kunskap, visar den feministiska kritiken hur sådana forskningsansatser kännetecknas av en bristande uppmärksamhet på den kontext där forskning utförs, och feministiska och kritiska tankeströmningar lyfter fram såväl kroppsliga som erfarenhetsbaserade dimensioner hos forskare och forskningsdeltagare. Samtidigt avvisar feministiska forskare också den etablerade uppfattningen om ett stabilt, enhetligt och oföränderligt forskarsubjekt, som undersöker världen utan att påverkas av den själv, eller utan att påverka undersökningen med sin närvaro. Med dessa angreppssätt fördjupas förståelsen av forskaren som kroppslig och lokaliserad i en given kontext, och ständigt involverad i olika maktordningar. På samma sätt uppmärksammar feministiska forskare att de vetenskapliga verktyg som vi använder – våra

metoder och teorier – har vuxit fram ur specifika forskningsfält och disciplinära traditioner som återskapar maktförhållanden i samhället.

Inom genusvetenskap är ståndpunktsfeminism, konstruktivism, poststrukturalism och postmodernism de mest vanligt förekommande modellerna för epistemologiska och ontologiska överväganden. Att epistemologin hänger ihop med vår uppfattning om verkligheten innebär att en kunskapsteori som exempelvis utgår från en *post-modern* ontologi håller kunskapen för relationell och invävd i ett komplext och föränderligt nätverk. Därmed kan vi inte nå god insikt om ett fenomen genom att undersöka studieobjektet i sig. Men vi kan heller inte nå djupare förståelse genom att studera iakttagaren, det vill säga forskaren, utan kunskap utvecklas då genom forskarens uppmärksamhet på samspelet mellan forskaren, forskningsdeltagaren och forskningens sammanhang. *Ståndpunktsfeminism* utgår från idén att sociala positioner kan avtäcka maktrelationer. Ofta hänger en ståndpunktsfeministisk epistemologi ihop med en materialistisk ontologi, med bakgrund i marxistisk teori. Motsatsen till en materialistisk ontologi är en idealistisk, som menar att individernas tankar och idéer har format historien. Med betoning på erfarenheter och olikheter intresserar sig ståndpunktsfeminister för hur maktordningar påverkar kunskapsproduktion, genom frågor såsom: på vilket sätt påverkar sociala relationer, exempelvis klass, sexualitet, genus, ras och etnicitet, kunskapspraktiker och förståelser? Ur sådana diskussioner har bland annat begrepp som intersektionalitet vuxit fram. Med ett kritiskt förhållningssätt till essentialiserande och exkluderande föreställningar om genus markerar ståndpunktsfeminism en skillnad mellan ”kvinnors ståndpunkt” och ”feministisk ståndpunkt”, där det senare ger uttryck för en politiskt motiverad position som bottnar i en intersektionell och transformativ förståelse av köns- och genuskategorier. Ståndpunktsfeminism kan också influeras av en postmodern ontologi och då framhäva mer fragmenterade, rörliga ståndpunkter. *Konstruktivism* betonar kunskapens socialt konstruerade natur. Forskare som utgår ifrån en konstruktivistisk epistemologi anser att kunskap är en produkt av mellanmänsklig interaktion och kollektivt handlande. Konstruktivism bygger ofta

även på en konstruktivistisk ontologi, som utgår ifrån att allt som uppfattas som verklighet existerar i relation till människan som iakttar. Socialkonstruktivismen avvisar en relativistisk världsbild genom att betona maktrelationer, regler och normer som präglar den sociala världen. Hos socialkonstruktivister påvisas möjligheter till förändring av dessa styrande ordningar, bland annat genom att uppmärksamma subversiva handlingar och interaktioner som kan förändra den betydelse som har tillskrivits vissa kategorier, grupper och subjekt. *Poststrukturalism* växte historiskt fram ur strukturalismen, mest tydligt ur dess syn på språket. Strukturalismen betonade att språket inte är någon representation av verkligheten utan att ord är godtyckliga symboler för vad de sägs representera. Det vill säga att ordet träd ingenting har med faktiska träd att göra. Genom att gå ett steg längre anser poststrukturalismen att ord har en mängd betydelser och associationer. Språket är tvetydigt, därför att människor förstår samma ord på olika sätt. Poststrukturalister är kritiska mot idén om Den Stora Berättelsen och betonar att flera, mindre berättelser bidrar till att skapa världen som vi uppfattar den. Poststrukturalism har ett kritiskt förhållningssätt till hur kunskap skapas och poststrukturalistiska forskare betonar sprickor och motsättningar inom samhällsstrukturer och system, och uppfattar subjektet som fragmenterat och rörligt, ständigt i blivande. Eftersom språket av poststrukturalister anses centralt för hur vi uppfattar världen är idéer om språk, mening, verklighet, kunskap och identitet betydelsefulla för dem. Poststrukturalism förknippas ofta med en så kallad rhizomatisk ontologi som uppfattar världen som oförutsägbar, obestämbar och oregelbunden. Det är en ontologi som betonar förändring över tid, men samtidigt innebär att historien inte följer någon progression eller linjär utvecklingskurva. Enligt denna ontologi är världen inte reducerbar till absoluta fundament.

Ståndpunktsteori, konstruktivism och poststrukturalism är epistemologier inom vilka breda teoretiska strömningar kan samlas. Även om de beskrivs som separata epistemologiska traditioner kan de överlappa varandra, och det är inte ovanligt att forskare använder sig av en kombination av dem i sin forskningsdesign. En forskare

kan exempelvis använda poststrukturalistisk teori i analysen av sitt material men en ståndpunktsteoretisk ingång till metoden och insamlandet av material. Då skilda epistemologiska traditioner blandas är det viktigt att komma ihåg att reflektera kring den ontologi som ligger till grund för epistemologin, det vill säga hur forskarens syn på världen och dess beskaffenhet har påverkat hans antaganden om hur vi kan nå kunskap.

Situering och analytiska ramar

På grund av den uttalade ambitionen att skapa forskning med en emancipatorisk potential är genusforskare medvetna om betydelsen av att inte återskapa förtryckande maktdimensioner. Därför innehåller genusforskning ofta en beskrivning av hur kategorier såsom genus, sexualitet, ras/etnicitet och klass har influerat forskarens epistemologiska, ontologiska och metodologiska antaganden, för att därmed sätta kunskapen inom ramen för de maktordningar som existerar. Men ett fokus på forskarens egen subjektivitet kan riskera att överskugga undersökningens bredare sammanhang, dess plats och historiska kontext. Istället för att förstå uppmaningen till situerad kunskap som en fråga om att redovisa identitetskategorier i ett avgränsat avsnitt i en inledande diskussion lyfter därför genusforskare fram vikten av att fånga situationens roll i att forma den förståelse som utvecklas. För forskare handlar det om att fästa uppmärksamhet på de relationer, diskurser, platser och system som åter- eller omskapar det fenomen som utforskas, och att uppmärksamma hur forskaren själv är delaktig i detta skapande under hela forskningsprojektets gång, genom metod-, teori- och analysarbete. Detta kan beskrivas som ett skifte i uppmärksamhet, från *vem* som utför forskningen till *hur* forskarens positionering, identitet eller erfarenheter påverkar och påverkas av kunskapsproduktionen.

Forskningen är situerad även i de analytiska ramar studien genomförs inom. Beskrivningar av kontexter och problemformuleringar är inte givna eller definierade *utanför* forskningsprocessen, utan dessa ställningstaganden är en del av processen och formar en studies ana-

lytiska ramar. Analytiska ramar byggs av de teoretiska val som görs, men också av de perspektiv som anläggs: Vad – och vems – är problemet? Vad är detta problems sammanhang? Vilka faktorer, aktörer eller fenomen är relevanta och hur förhåller sig dessa till varandra?

I genusvetenskap, queerforskning och närliggande fält av kritisk forskning, såsom cripteori eller kritiska gränsstudier, finns metodologiskt en röd tråd i sättet som det förgivettagna och ”normala” synas, granskas och flyttas ur analysens centrum. Det handlar om att kasta om eller förskjuta föreställningar om centrum och marginal. Ett sätt detta kan göras är inbäddat i det ståndpunktsteoretiska perspektivet, som ju gäller kunskapspotentialen i positioner präglade av marginalisering eller underordning. Ett annat sätt är genom dekonstruktion av det som uppfattas som centrum – som mest ” normalt ” eller vanligt – genom att föra tillbaka en problematiserande eller studerande blick från det som uppfattas som avvikande till det som uppfattas som normalt. I queerforskning undersöks då hur heterosexualitet konstrueras och görs till det normala: hur ser den processen ut, hur görs ”normala” kroppar, liv eller identiteter? Utforskandet av centrum och marginal, av ” normalt ” och ”avvikande”, har varit särskilt fruktbart i att uppmärksamma inte bara hur dessa kategorier konstrueras, utan hur grundläggande deras binaritet är för samhällets organisering i förhållande till sexualitet, könsidentitet, reproduktion, tillgänglighet och normer. I postkolonial feminism kan decentrering handla om att inte enbart ifrågasätta hur huvudfårans analytiska ramar ofta sätter ett vitt västerländskt subjekt i centrum, utan att också konstruera andra analytiska ramar som sätter andra subjekt eller platser i centrum. I ytterligare andra exempel kan det gälla att belysa det som uppfattas som marginellt, inte heller här för att studera det som avvikande utan för att visa att detta slags position eller erfarenhet, som allmänt anses marginell, egentligen är helt central för att förstå samhället. Därmed kan vi utveckla förståelser för exempelvis den roll som regleringen av migranters eller icke-medborgares sociala reproduktion spelar för nation, kön och reproduktion, eller vi kan ställa informella praktiker i arbetsmarknadens marginaler i centrum för en analys av arbetsmarknaden.

Feministiskt och genusvetenskapligt skrivande

Språkets betydelse för den feministiska forskningen har återspeglats i många debatter, men framför allt i språkliga praktiker – i det feministiska skrivandet. I många avseenden har feminister sätt att närma sig språket speglat teoretiska, epistemologiska och ontologiska övertygelser. Det finns alltså många uppfattningar om feministiska skrivpraktiker och om hur feministiska vetenskapliga texter bör skrivas. Vissa, som de franska feminister som myntade begreppet *écriture féminine*, förstår språket som strukturerat kring skillnaden mellan det maskulina och det feminina, där ”det feminina skrivandet” – att skriva från kroppen – definieras som en form av subversiv handling som syftar till att återta språket. Andra, som påverkats av den språkliga vändningen, bland andra Judith Butler, uppfattar språket som en av de platser där förhållandet mellan kunskap och makt artikuleras. Ur detta perspektiv tillhandahåller språket subjektets referensramar: språket är ett system för att ordna, kategorisera och konstituera dem. Feminister som har en sådan syn på språket har ofta ägnat sig åt dekonstruera de sätt på vilka språket bidrar till upprätthållandet av orättvisor. En sådan kritik har utvecklats inom en rad traditioner: marxistisk, post- och dekolonial samt queer. Gemensamt för dessa synsätt är att språket definieras som en ”plats för kamp”, för att använda bell hooks uttryck.

Sådana teoretiska reflektioner om språk och makt har påverkat de sätt varpå språket används i det feministiska skrivandet. Tre frågor framstår här som centrala: Hur representerar du dem som du skriver om? Vem skriver du för? Hur påverkar din situation ditt skrivande? Dessa frågor berör tre relationer: för det första relationen mellan den vetenskapliga texten och dess ämne, för det andra relationen mellan texten och läsaren, för det tredje relationen mellan texten och författaren. Feministiska forskare har diskuterat dessa tre relationer med hänsyn till deras konsekvenser: teoretiska/analytiska, politiska och etiska. Samtidigt som feministiska forskare har ägnat sig åt dekonstruktion av representationer i syfte att belysa hur dessa reproducerar förtryckande maktstrukturer har även behovet av medvetenhet och självreflektion i skrivprocessen uppmärksamrats allt mer. Dessa tre

centrala frågor är också kopplade till forskningsmetod, eftersom det material du samlar in och de analysmetoder du använder kan kräva eller förutsätta särskilda genrer eller till och med skrivstilar. Etnografi är ett exempel på detta, med dess analytiska tillit till den så kallade täta beskrivningen. Här är själva skrivandet en av de analytiska teknikerna: den slutgiltiga analysen framträder genom själva skrivprocessen.

Så hur representerar du dem som du skriver om? Berättar du deras livshistorier på ett linjärt och sammanhängande sätt? Förmedlar du deras liv eller vardagliga världar genom beskrivningar? Har de namn och kroppar i din text? Hur förs deras ord in? Är deras röst hörbar i texten? Eller bestämmer du dig för att skriva om orättvisor och möjligheter till motstånd i helt andra former, till exempel genom att använda siffror som bevis eller teoretiska abstraktioner som ett sätt att representera världen och hitta vägar framåt mot rättvisa? Eller genom att göra de villkor som formar intervjupersonernas liv till ditt forskningsobjekt, snarare än att rikta in den analytiska blicken på intervjupersonerna själva? Dessa är bara några frågor som du kanske ställer dig när du bestämmer hur din text ska se ut. Men även om de tycks handla om skrivtekniken så öppnar de för större teoretiska, etiska och politiska frågor såsom: är det möjligt att representera andra på ett sätt som analytiskt speglar ett engagemang i etik och social rättvisa, eller löper representationer i text alltid risken att alienera dem som representeras?

I enlighet med feministiska argument för kunskapens situerade natur bör frågan om hur de representationer som skapas – hur vi skriver, vad som formar våra skrivpraktiker och vårt förhållande till språket – också betraktas i förhållande till vem som skriver och varifrån. Viktigast av allt är kanske att feminister har hävdad att representationspraktiker och skrivande som sådant bör ses som en del av en situerad kunskapsproduktion. I denna anda kan vissa skrivexperiment och sökandet efter ett eller flera språk utmana den konventionella vetenskapliga skrivpraktiken och skapa en plats i språket för dem som har marginaliserats genom det. Mest betydelsefullt här är kanske bidraget från lesbiska, svarta och *chicana*-feminister, såsom författaren Gloria Anzaldúa, som använder uttrycket *hablar*

en lenguas, ”tala i tungor”, för att beskriva en tradition av en språklig praktik som för *chicana*-feminister blivit en plats för motstånd och kreativitet.

Dina beslut om hur du ska skriva beror också på vem du skriver för, vem texten är riktad till. Medan dessa beslut kan tyckas handla om stil eller ordval som du vill skriva i, rör de i grunden också frågor om ansvar och forskningspolitik. De bör därmed stämma överens med din vision om vilken funktion din forskning har.

För oss författare till den bok du nu håller i din hand har dessa frågor blivit aktuella även under vårt arbete. Ett exempel har varit vår diskussion om vilket pronomen vi ska använda för det subjekt som talar om det genusvetenskapliga fältet i texterna i denna bok. Det är vanligt i feministiskt skrivande att hänvisa till ett kollektivt ”vi” för att betona kunskapsproduktionens kollektiva natur. Ibland anknyts det genom boken till denna tradition, men vi har försökt att använda mer situerade och specifika ”vi” för att undvika att dölja skillnader och spänningar som är viktiga för att förstå vad feministisk forskning är idag. De ”vi” som förekommer i boken är inte ämnade att representera genusforskning som ett tydligt avgränsat och enat fält. Och när vi bestämt att vi ska tilltala dig, läsaren, med ett direkt ”du”, följer en viss typ av representation av det feministiska fältet, och en viss typ av text – en sådan som bjuder till ett samtal och försöker öppna en gemenskap.

I denna inledande text har vi valt att ge en mer översiktlig beskrivning av några centrala förhållningssätt till frågor om metod inom genusvetenskaplig och feministisk forskning. Vi har gjort det genom att hänvisa till forskningsfält och traditioner snarare än till enskilda forskare. De få referenser som vi ändå hänvisar till har vi arbetat in i löpande text, istället för att samla dem i en referenslista på slutet.

Referenser till metodologiska traditioner, tillvägagångssätt eller debatter går istället att hitta i bokens kapitel, som mer ingående refererar till forskare, metoder och publikationer som har varit viktiga för respektive nyckelbegrepp eller metod som presenteras.

Bokens disposition

Denna bok kan läsas på olika sätt: som helhet ger den en fullödig bild av genusvetenskapliga forskningsmetoder samt viktiga metodologiska begrepp inom fältet. Men du kan också välja att läsa kapitel var för sig eftersom de skrivits för att kunna läsas oberoende av varandra. Boken är organiserad i två delar. Den inleds med en introducerande del som presenterar och avgränsar genusvetenskapliga metodologier. I denna del fördjupas de diskussioner som vi har berört här i inledningen, men den tar även upp annat. Medan syftet med denna inledning har varit att ge en bred översikt till det genusvetenskapliga metodfältet, utifrån epistemologi, analys och skrivande som centrala inslag i all genusvetenskaplig forskning, introducerar kapitlen i bokens första del en rad metodologiska startpunkter, ramverk och tillvägagångssätt inom genusvetenskaplig forskning. Här sätter Maja Sagers kapitel ljuset på situering som en viktig startpunkt för många genusvetare. Sager belyser situering som en aktiv och analytisk process, med en reflektion om hur situeringen/lokaliseringen formar kunskapsproduktion. Därefter beskriver Diana Mulinari hur feministiska forskare kan göra intersektionalitet, genom att betrakta intersektionalitet som ett slags analytisk kartografi där det aldrig finns bara ett sätt att göra intersektionell forskning, utan många. Irina Schmitt skriver om hur forskare kan förhålla sig till rörligheten i det forskningsfält som undersöker förhandlingar om kön, genus och sexualitet, och presenterar i sin text sätt att tänka i queer- och transfeministisk forskning. I en kritik av riskerna med såväl en romantisering av det lokala som en idealisering av det globala beskriver Mia Liinason i sitt kapitel hur forskare kan använda ett transnationellt feministiskt perspektiv i frågor om subjektivitet och plats, liksom hur relationer mellan platser kan utforskas. Därefter presenterar Vasna Ramasar och Marta Kolankiewicz betydelsen av skala i design av genusvetenskaplig forskning. De illustrerar hur forskare kan röra sig mellan olika skalor inom forskningsprocessen – exempelvis mikro/makro eller individuellt/lokalt/nationellt/globalt – och diskuterar sätt varmed forskarens val av skala kan belysa genusrelationer, makt och politik. Yasmin Gunaratnams bidrag berör viktiga frågor om reflexivitet i

forskningsprocessen. Med ett kritiskt perspektiv på problem och möjligheter med reflexivitet, och ett särskilt fokus på reflexivitet i kontexter av vithetshegemonier, uppmanar Gunaratnam forskare att uppmärksamma vad reflexivitet kan göra för feministisk forskning och ta fasta på dess möjlighet att härbärgera mångfaldiga risker och olösta dilemman. Julia Rönnbäck lyfter fram den viktiga inramning som forskningsöversikten ger, då en undersökning placeras i en kontext av tidigare forskning, och beskriver den växelvisa process där den egna studiens forskningsfrågor mejslas fram i dialog med tidigare, och konturerna av det egna projektet allt tydligare kan växa fram. Med startpunkt i frågan om det (o)möjliga i att skriva avslutas bokens första del med Ulrika Dahls text om feministiskt skrivande, en befriande anti-manual om den kroppsliga verksamhet som det är att arbeta med ord, och vad det innebär för feministiska forskare att drivas av makten och utmaningen i att skriva.

Bokens andra del består av texter som fokuserar på metoder som varit viktiga för den feministiska forskningen. Här presenteras metoder för såväl materialinsamling som analys. Genusvetenskapens tvärvetenskapliga karaktär fångas med bland annat statistik, etnografi, intervjuer, dokumentanalys, arkivforskning samt litteratur- och konstvetenskapliga analysmetoder. Texterna skrivs av författare med erfarenhet av att använda respektive metod i genusvetenskaplig forskning och undervisning.

Först ut i denna andra del kommer en samling kapitel som alla berör etnografiska metoder. Sara Kauko ger en rik överblick över det mångfasetterade fält som kallas feministisk etnografi i en text som levandegör dess genealogier och samtida kärnfrågor. Anna Olovsson Lööv och Signe Bremer diskuterar multi-situerad etnografi och följande som metod för att fånga fenomenens rörelse genom åtskilda rum. Agata Kochaniewicz och Onur Kilic tar oss istället till de specifika praktiska och etiska frågor som väcks när etnografen görs online – digital etnografi kan gälla både forskning om analoga sammanhang där materialet samlas online och forskning om praktiker och gemenskaper som utspelar sig i den digitala världen. I Riya Raphaels kapitel utforskas den semistrukturerade intervjun som metod. Genom

att ta med oss in i den praktiska processen i Raphaels avhandlingsarbete guidas vi genom det konkreta utförandet av semistrukturerade intervjuer och de vändningar, dilemman och strategier som detta krävde. I nästa bidrag utforskar Terese Anving deltagarorienterade intervjumetoder. I syfte att fånga det som annars riskerar att förbises under intervjun beskriver Anving en rad nytänkande och kreativa alternativ till den klassiska intervjun, som låter deltagare komma fram som komplexa individer, med motstridiga berättelser. Emma Söderman rör sig bort från det etnografiska klustret, men stannar kvar i närheten, i en diskussion om feministisk aktions- och aktivistforskning. I detta kapitel konkretiseras frågan om den feministiska forskningens emancipatoriska potential i resonemang om hur viljan till förändring praktiskt kan omsättas i strategier för fältarbete och samarbeten med forskningsdeltagare. Diskussionen om relationer till forskningsdeltagare fortsätter i en annan riktning i Diana Mulinaris bidrag, där hon uppmärksammar oss på att vår forskning inte alltid utförs med dem vi sympatiserar med: ibland intervjuar vi personer vars åsikter vi inte alls delar, eller som till och med utgör hot mot vår existens. Hur kan feministisk omsorgsetik hjälpa oss att orientera i dessa komplexa situationer?

I de två följande kapitlen behandlas metoder som bygger på berättande. Kristin Linderoth presenterar muntlig historia som en feministisk metod där genusvetare har mycket att bidra med. Linderoth belyser den muntliga historieskrivningens unika möjlighet till historieskrivning underifrån, att tolka individuella berättelser i ljuset av övergripande maktstrukturer och på så sätt synliggöra kollektiva villkor. Linn Alenius Wallin diskuterar en klassisk metod för gemensamt feministiskt berättande: kollektivt minnesarbete. Hon beskriver idén bakom och guidar läsaren genom de steg metoden innebär.

Maria Wemrell och Rebecca Selberg framhåller statistisk analys och kvantitativa metoder som viktiga verktyg för feministisk och genusvetenskaplig forskning, ibland som komplement till kvalitativa analyser men också i sin egen rätt.

Därefter kommer ett kluster texter som rör sig kring arbete med och analys av texter. Andrés Brink Pinto ger en introduktion till

arkivforskning. Han beskriver hur man kan förstå arkiv som material, vilka slags frågor som kan ställas i arkivforskning och hur man praktiskt kan gå tillväga. Marta Kolankiewicz diskuterar dokumentanalys med ett fokus på hur vi kan förstå dokument som artefakter och den mängd sätt vi analytiskt kan närma oss dokument. Scott Burnett introducerar kritisk diskursanalys som ett användbart teoretiskt och metodologiskt verktyg för queer- och feministiska forskare. Burnett visar hur diskursanalys kan användas för att undersöka hur språk och andra meningsskapande system tar form och befästs, och hur forskare genom dessa verktyg kan utveckla nyanserade förståelser av samtida frågor och kritiskt granska ojämlika maktförhållanden. Ann Phoenix presenterar narrativ analys som en strategi och fäster uppmärksamhet på hur forskare kan närma sig texter och berättelser med en analytisk finkänslighet och intersektionell medvetenhet. Kristin Järvstad diskuterar några av de sätt som feministisk litteraturvetenskap både ställt frågor till tidigare litteraturvetenskap och stakat ut nya slags frågor och lyft fram glömda texter. Järvstad ger både en överblick över kritiska ingångar i litteraturvetenskapen och introducerar olika former av läsningar, hur dessa kan göras praktiskt och exempel på vad feministiska kritiska läsningar kan skapa för slags frågor och resultat. Därefter presenterar Ellen Suneson en rad metodologiska strategier för att studera visuellt material och ger en fördjupad presentation av hur identifikation och disidentifikation inom genusvetenskaplig forskning kan användas som metodologiska ansatser i analyser av visuellt material. Sist bidrar Mia Eriksson med en diskussion av sitt begrepp affektiv dekonstruktion och hur en dekonstruktion av de känslor som väcks hos forskaren i analysprocessen kan bidra med ytterligare djup och komplexitet till en analys av text- eller intervjumaterial.

Varje kapitel introducerar och beskriver den metod det behandlar genom att referera till feministiska studier där metoden används. Många av texterna erbjuder konkreta exempel på och beskrivningar av praktiska tillvägagångssätt som vi hoppas ska hjälpa dig att komma igång med arbetet med din egen forskning och ditt eget skrivande.